

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет:

Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидаткиње Јелене З. Богосављевић

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-686/2-4.2 од 30.06.2020. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Јелене З. Богосављевић под насловом

**АРХИТЕКТОНСКА ФИКЦИЈА:
ПРОЈЕКАТ И РЕАЛНОСТ ИЗВАН РЕАЛНОСТИ**

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидаткињом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Школске 2015/2016. године кандидаткиња је уписала докторске академске студије архитектуре научног карактера (основна област истраживања: архитектура и урбанизам, а ужа научна област истраживања: студије архитектуре).

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета ("Сл. билтен Факултета", бр. 119/18), а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", бр.191/16) и чланом 28. и 29. Правилника о докторским студијама Факултета ("Сл. билтен АФ", бр.102/14) и Одлуке Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 04.03.2019. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 11.03.2019. године, донело одлуку број 01-499/2-7.7. којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидаткиње Јелене З. Богосављевић, маг. инж. арх. и теме докторске дисертације, под насловом **"Архитектонска фикција: пројекат и реалност изван реалности"**, у саставу:

- др Владимир Миленковић, ментор
ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду
- др Владимир Мако, члан Комисије
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Миодраг Шуваковић, члан Комисије
редовни професор Факултета за медије и комуникације Универзитета Сингидунум

- др ум. Милорад Младеновић, члан Комисије
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета ("Сл. билтен АФ", бр. 119/18), и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", бр.191/16 – пречишћен текст) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 07.05.2019. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 20.05.2019. године, донело одлуку број 01-948/2-5.3. да се Јелени З. Богосављевић, маг. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом "Архитектонска фикција: пројекат и реалност изван реалности" и да се за ментора именује проф. др Владимир Миленковић.

Одлуком Наставно научног већа Факултета од 24.06.2019. године, кандидаткињи је, на лични захтев продужен рок за завршетак започетих студија за годину дана, односно до 30.09.2020. године.

Јуна 2020. године, завршену докторску дисертацију кандидаткиња, уз сагласност ментора, предаје на Веће докторских студија 22.06.2020. године.

На основу члана 109. и члана 110. Статута Архитектонског факултета у Београду ("Сл. билтен АФ", бр.119/18), члана 34. Правилника о докторским академским студијама ("Сл. билтен АФ", бр. 122/20) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 22.06.2020. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 30.06.2020. године, донело одлуку број 01-686/2-4.2 да се образује образложење Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Јелене З. Богосављевић, маг. инж. арх., под насловом "**Архитектонска фикција: пројекат и реалност изван реалности**", у саставу:

- др Владимир Миленковић, ментор
ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Владимир Мако, члан Комисије
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

- др Миодраг Шуваковић, члан Комисије
редовни професор Факултета за медије и комуникације Универзитета Сингидунум

- др ум. Милорад Младеновић, члан Комисије
редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Архитектура и урбанизам* за коју је Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Владимир Миленковић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Списак радова који квалификују професора др Владимира Миленковића за ментора

докторске дисертације:

1	Vladimir Milenković, Mila Mojsilović, The Concept of Fragmentation: Between Form and Formless, Journal Facta Universitatis - Series: Architecture and Civil Engineering Vol. 16, No. 3, 517-528, University of Niš, 2018, ISSN 0354-4605	M24
2	Vladimir Milenković, Miloš Kostić, <i>Contemporary Detail in Zoom-In-Zoom-Out Technique: God and Scale</i> , Journal Facta Universitatis - Series: Architecture and Civil Engineering Vol. 15, No. 2, University of Niš, 2017, ISSN 0354-4605	M24
3	Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, <i>The Architecture of Dome: Mapping the W/Hole</i> , THEORIA, Serbian Philosophical Society, Belgrade, 2017, ISBN 0351-2274, eISSN 2406-081X	M24
4	Владимир Миленковић, Mihailo Popović, Evolution Digitalized: Architecture of Sublime Dream, Keeping Up with Technologies to Improve Places, Cambridge Scholars Publishing, vol. , no. , pp. 146 - 154, issn: 978-1-4438-7739-8, udc: , doi: , 2015.	M15
5	В. Миленковић, Форма прати тему – петоделни методолошки есеј, Музеј примењене уметности, Архитектонски факултет, Београд, 2015	M42
6	Vladimir Milenković, Making Objects of Altered Aesthetics , 21st International Congress of Aesthetics ICA 2019, Possible Worlds of Contemporary Aesthetics: Aesthetics Between History, Geography and Media - Book of Abstracts, University of Belgrade – Faculty of Architecture, pp. 202 - 206, isbn: ISBN 978-86-7924-223-5, Beograd, 2019.	M31
7	Vladimir Milenkovic, One Theory of Broken Architecture , On Architecture: Challenges in Architecture, Urban Design and Art - Book of Abstracts, Strand – Sustainable Urban Society Association, Belgrade, Serbia, pp. 21 - 21, isbn: ISBN 978-86-89111-21-7, Belgrade, 2019.	M31
8	Vladimir Milenković, Contingency of An Architectural Critical Approach (translation e.: Jasmina Ninkov, Masa Bratusa Ruan), in Hans Ibelings, ed., Critical Distance, SAJ 2001/3, University of Belgrade Faculty of Architecture with Centre for Ethics, Law and Applied Philosophy, Belgrade 2011, p. 200-213, OSA 12 11 2011, UDK No.: 72.013, ID No.: 188432908 / ISSN 1821-3952	M52
9	V. Milenković, S. Vesnić, T. Stratimirović, <i>Vila Pavlovic, Златубор, Србија</i> , Конкурс за годишњу награду "Алексеј Бркић" за најуспешније реализовано дело из области архитектуре за 2018. годину, УАС / Удружење архитеката Србије, Београд 2019 ПРИЗНАЊЕ	M109
10	Vladimir Milenković, Snežana Vesnić, Tatjana Stratimirović (Neoarhitekti, Beograd), <i>Villa Pavlović, Zlatibor, Srbija</i> , 2018, The European Union Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe Award 2019, Barcelona, Spain, 2019, Nominee	M101
11	V. Milenković, T. Stratimirović, S. Vesnić, <i>Weekend House with Swimming Pool, Avala - Project 2015</i> , On Architecture: From Micro to Macro - 4th International Conference and Exhibition - Exhibition Book, Strand – Sustainable Urban Society Association, Belgrade, Serbia, 2016 MACRO AWARD	M104
12	Vladimir Milenković, Snežana Vesnić, Tatjana Stratimirović, Villa Pavlović, BIG See - Architecture Award 2019, BIG - Centre for Creative Economy of Southeast Europe, Ljubljana, Slovenija, 2019.	M104
13	Vladimir Milenković, Snežana Vesnić, Tatjana Stratimirović, <i>Villa Pavlovic</i> , built 2018, On Architecture: Challenges in Architecture, Urban Design and Art – 7th International Exhibition - Exhibition Book, Strand – Sustainable Urban Society Association, Belgrade, Serbia, 2019, MICRO & MACRO AWARD	M104
14	Vladimir Milenković, Snežana Vesnić, DOUBLE – izložbeni salon Kompanije TEXTIL, Novi Beograd, 2011 PRIZNANJE ZA INTERIJER, 32. Salona arhitekture, Muyej primenjene umetnosti, Beograd, 2011	M104
15	Vladimir Milenković, Snežana Vesnić, <i>Textil Commercial Building</i> , Time, Space, Existence: Made In Europe, 25 years – eu prize for contemporary architecture – mies van der rohe award, GlobalArtAffairs Foundation 2014, 323-348. / ISBN 978-9490784157	M105
16	КОНКУРС ПАНОРАМСКИ ЛИФТ 2014 ХЕРЦЕГ НОВИ Неоархитекти, Конкурс за идејно архитектонско решење јавне пешачке комуникације: панорамски лифт, Херцег Нови, Црна Гора, Откуп / 4 равноправно награђена рада, Херцег Нови 2014	M102
17	45 UNBLOCKED EXHIBITION Koncept i Uredništvo: Dr Nataša Čuković Ignjatović, docent dr Ljiljana Đukanović, docent dr Jelena Živković, van. profesor dr Ksenija Lalović, van. profesor dr Vladimir Milenković, van. profesor mr Milorad Mladenović, van. profesor. / Recenzenti: dr Vladan Đokić, red. profesor, dekan dr Budimir Sudimac, docent dr Đorđe Stojanović, docent., GALERIJA BLOK, Novi Beograd, Jurija Gagarina 221 http://www.arh.bg.ac.rs/2017/04/07/veb-izlozba-45unblocked/?pismo=lat	M106
18	MALTA DESIGN WEEK 2014 LA VALLETTA Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, et. all., Almost Blue Almost Transparent Blue , Online Exhibition Catalogue for Malta Design Week 2014 Fort Sant Elmo, La Valletta, Malta / University of Belgrade Faculty of Architecture 2014 / ISBN 978-86-7924-121-4 / http://almostblue.arh.bg.ac.rs	M106
19	PARIS 2012 ALL INCLUSIVE H20 Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, Architecture du paysage d'eau – All Inclusive H2O	M106

	Volos – l'exposition juillet – août 2012, Centre culturel de Serbie et Université de Belgrade – Faculté d'architecture, avec le soutien du Ministère de la culture de Serbie (No. 69-00-297/2012-01 - 29. 05. 2012.), CCS Paris 2012 (www.ccsrbie.com) http://allinclusive.arh.bg.ac.rs	
20	THESSALONIKI 2012 ARCHITECTURE BIENNALE Vladimir Milenković, Jelena Mitrović, Davor Ereš, All Inclusive H2O Volos – exhibition, in Korina Filoxenidou, Katerina Kotzia, Architecture and the City in SE Europe – 1st Architecture Biennale of Thessaloniki 2012, Macedonian Museum of Contemporary Art, State Museum of Contemporary Art, Museum of Byzantine Culture, Archeological Museum of Thessaloniki, Teloglion Foundation of Art AUTH / patrons: Goethe Institute Thessaloniki, Hellenic Republic Ministry of Culture and Tourism, Municipality of Thessaloniki 2013, 32-33. / ISBN 978-960-9717-15-1 / www.skgarch2012.eu	M106

1.3. Биографски подаци о кандидату

Јелена Богосављевић је рођена у Београду 1983. године, где је завршила своје основно и средње образовање. Након завршене Земунске гимназије и средње музичке школе Коста Манојловић, уписала је Архитектонски факултет у Београду и стекла звање инжењера архитектуре (B.Arch.) 2006. године. Мастер студије архитектуре везује за студио професора Михаила Тимотијевића, а завршни пројекат за студио др Владимира Миленковића, под чијим менторством је дипломирала и стекла звање мастер инжењера архитектуре (M.Arch.) 2008., са темом Супер микс - београдски модели за савремене просторно програмске екстензије: београдски парк.

Своје радно искуство везује за рад у настави на Архитектонском факултету у Београду (2007-2020), на позицијама демонстратора, сарадника у настави и асистента на Департману за архитектуру у студију мр Зорана Абадића, и за професионалну праксу коју реализује у бироу 1X2СТУДИО.

У периоду до дипломирања, остварила је више награда и признања од којих се издвајају Награда Универзитета у Београду за најбољи стручни и научно-истраживачки рад студената за школску 2006/2007 годину, за експертску студију "Јавна уметност и креирање места" 2008. и Награда на конкурс за студенте архитектуре Indesem people који организује Универзитет у Делфту, 2007. У периоду од дипломирања, издвајају се Национална номинација за награду Mies van Der Rohe 2019., Big See Architecture Award 2019 - Winner у Љубљани, Специјално признање 21. Салона архитектуре у Новом Саду 2018. за реализовано дело архитектуре Прекршајни суд у Панчеву, Награда 37. Салона архитектуре у Београду 2015. и Специјално признање „Crystal Scales of Justice Prize“ Савета Европе за публикацију „Упутство за дефинисање модела типског суда за Основни и Виши суд Републике Србије“ 2015. у Бањалуци., као и награде на конкурсима, а све у саставу ауторског тима бироа 1X2 СТУДИО.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација је изложена на 194 нумерисаних страница. У делу који претходи нумерисаном делу рада дати су: насловне стране на српском и енглеском језику, резиме на српском и енглеском језику, и садржај. Основни текст дисертације изложен је на 186 странице. Иза основног текста следи списак коришћене литературе, биографија кандидата и изјаве.

Докторска дисертација подељена је у три целине: Увод, Приказ и интерпретација резултата истраживања и Закључак. Средишњи део дисертације подељен је на четири дела. Докторска дисертација је прегледно систематизована према следећем садржају:

УВОД	
Формулација теме и проблем истраживања	001
Циљеви, задаци и примењени методи	002
Матичност и научна оправданост предложене теме докторске дисертације, очекивани резултати и њихова практична примена	013
1.0.0. РЕАЛНО	
1.0.1. Дискурзивно питање архитектонске стварности	014
1.0.2. Принципијелност пројектантских светова	026
1.0.3. Истинитост представе и статус пројекта	037
2.0.0. ФИКЦИОНО	
2.0.1. Проблем истинитог и новог	045
2.0.2. Принципијелност фикционалног субјекта	057
2.0.3. Истинитост света архитектонске пројекције	071
2.0.4. Експеримент 1. Фикцино 1 = Зашто фикција ?	086
2.0.5. Експеримент 2. Фикцино 2 = Парадокс истинитог	092
2.1.0. ОНИРИЧНИ КОД	
2.1.1. Ониричка имагинација тумачења	098
2.1.2. Ониричко негирање и указивање архитектонске фикције	113
2.1.3. Експеримент 3. Онирично 1 = Идеја о идеалном	124
2.1.4. Експеримент 4. Онирично 2 = Негирање стварности	129
3.0.0. ПРОЈЕКТОВАНО	
3.0.1. Објективност архитектонске фикције	143
3.0.2. Ониричност фикционе представе	152
3.0.3. Нова реалност фикционалног субјекта архитектуре	166
4.0.0. ЗАКЉУЧАК	
4.0.1. Фикцино версус фикцино	175
4.0.2. Фикциони свет као архитектонски пројекат	182
Литература	187
Биографија	191
Изјава о ауторству	192
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије рада	193
Изјава о коришћењу	194

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Увод садржи основне информације и објашњење истраживања које је спроведено кроз докторску дисертацију. Ради се о формулацији теме и проблема истраживања. Изнети су циљеви, задаци и примењени методи. Анализирајућа је научна оправданост,

матичност предложене теме докторске дисертације, резултати и њихова практична примена. Другим речима, увод објашњава позицију са које је могуће стећи увид у структуру садржаја дисертације, намере и циљеве које је кандидат себи поставио.

Први део рада под називом Реално бави се питањем архитектонске стварности у односу на питање свеобухватности њене реалности. Појмовно се успоставља однос постојања реалности као свесног и оностраног у реалности заједничке реалности света пројекције, доводећи у однос појмовно и појавно архитектонску стварност са несвесним оностраним, односно уводећи позицију изван реалности као онострану реалност појединачне стварности света пројекције. Представљене су поларизације свесног оностраног и несвесног ононостраног, у и изван реалности, док се појединачна стварност позиционира као унутрашњи свет нестварног света пројекције чија је нова архитектонска стварност незамислива, под условом да се не оствари прелазак из свесног у несвесно као вида интеракције у којем се ствара јединство имагинарних стварности које за потребе дисертације, односно архитектонског пројектовања подразумевају нове реалности, пројекције реалности, промене реалности, фикције реалности, имагинације и стварни свет.

Други део рада под кондезованим насловом Фикционо успоставља проблематичност истинитог и/а новог уз претходно утврђени пројектовани свет, са идејом о дефиницији фикционог света, а у даљем следу сањалачког света онострани реалности. Ради се о проблему истинитог и новог у пројекту реалности, а не у реалности као таквој. То значи да се реалност пројекта одваја од реалности кроз тумачење принципијелности фикционалног субјекта, односно кроз улогу пројектанта као оперативног субјекта на релацији између ове две реалности. Кандидаткиња се позива на Шефера, Жувеа и Латура, развијајући филозофски архитектонски и уметнички контекст Шеферових фикционих механизма, Жувеових случајева и Латуровских умрежавања. У делу у којем се уводи релевантност истинитости света архитектонске пројекције, кандидаткиња гради параболу на линији између Аристотела и Башлара, верујући у хипотетичко мишљење по којем је истинитост света архитектонске пројекције истинитост фикционалне стварности њеног пројекта, али такође убеђена у то да је истинитост света архитектонске пројекције дубока ониричка истина фикционалне стварности истог тог пројекта.

Трећи део рада под насловом Онирични код истражује могућности указивања архитектонске фикције за потребе поглавља које ће следити. На изванредан начин, овај део је отклон од праволинијског следа Реално, Фикционо, Пројектовано и у том смислу је и само по себи тумачење ониричке имагинације и механизма ониричког негирања који се појављују обједињени под појмом сан. Теоријски гледано, упориште је направљено у другом и другачијем свету антрополошке линије Бојана Јовановића, између филозофско теолошког дискурса Карла Јасперса и његовог питања реалности и „издајничког“ бега Акила Бонита Оливе у сфере уметности, перформативности и путовања.

Ово поглавље је готово уоквирено приказом четири експеримента са идејом да се отклон учини јасно видљивим.

Експерименти под насловима Фикционо1 и Фикционо 2, Онирично 1 и Онирично 2, представљају ликовне тематизације пројеката који су студије случајева Корбизјеа (идеја о идеалном), Алваро Сизе (урушавање пејзажа), Лине Бо Барди (колективне консеквенце), Питера Цумтора (камена вода), Бернара Чумија (парадокс истинитог).

Четврти део под кључним насловом Пројектовано садржи тумачење објективности архитектонске фикције у односу на ониричност фикционе представе и нову реалност фикционалног субјекта архитектуре. Реч је о новој архитектури, јединствене архитектонске стварности нове актуелности нове реалности. Другим речима, у наспрамни однос доведени су један пројектовани свет, тоталитет нове реалности и појавност објективне фикције, како би се извршило вредновање оног што је актуелизовано интуитивном инструментализацијом фикције. Кандидаткиња пројектовано дели на субјективност пројектанта, апстрактност пројектованог метода и алтернативно ново, формализујући јединственост архитектонске стварности, превазилажењем временско-просторног континуума. Теоријски основ оваквог тумачења, она гради у троуглу Хилманове перспективе природе, Стивенсове еволуције селективности и актуелне прилике Вајтхеда.

У **Закључку** рада, кандидаткиња се враћа на хипотезе и постављене циљеве доктората ширећи идеју о архитектонском пројекту изван ониричког искуства фикционог сна уводећи појам искуства архитектонског сна фикционог света.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене З. Богосављевић је оригинална научна студија која доприноси теорији архитектонског пројектовања. Њена оригиналност огледа се у тематској формулацији која је консквентно спроведена од наслова дисертације кроз поглавља, укључујући и закључак. Наизглед једноставна структура садржаја дискурзивно је прецизније одређена питањима архитектонске стварности, пројектантских светова, представа и статуса пројекта до парадоксалних поларитета две врсте фикционог, од чега је једно најдиректније архитектонски пројекат.

Искораци које је кандидаткиња правила у средишњим поглављима, повлачећи паралеле између архитектонског и филозофског, архитектонског и антрополошког и архитектонског и психолошког, третирају прекорачења дискурзивних граница, али без идеје о трајном напуштању архитектонског дискурса. Пројектантско искуство кандидаткиње је најдиректнија копча са савременим токовима пројектантске праксе које за потребе овог теоријског разматрања осцилира између објективности, ониричности и субјективности. То значи да се савременост истраживања ослања на субјект архитектуре. Однос архитектонске фикције и архитектонског пројекта није раније разматран као питање у и изван реалности, што представља оригинални допринос кандидаткиње, док се питање ониричности које кандидаткиња уводи као начин кодирања, а не као статус, појављује у савременим теоријским разматрањима много чешће као питање формалног садржаја него као фермент његове генезе. Због тога се ониричност као тема и не налази у наслову дисертације.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидаткиња је током рада на докторској дисертацији свој однос према литератури градила тематски. Имајући у виду да је чист архитектонски дискурс више филозофска идеја него писани документ у односу на тему истраживања, било је неопходно дискурзивно проширење. У том смислу, кандидаткиња се прецизно одредила да ће оквир архитектонске фикције бити филозофско антрополошки и филозофско

психолошки, док ће се питање архитектонског пројекта посматрати као питање чисте савремености, тренутка и реалности. Наведена референтна литература садржи у равноправним односима, четири поменути дискурса:

- *архитектонски*

Bo Bardi, Lina. *Architecture Words 12: Stones Against Diamonds*. London: AA Publications, 2013

Zumthor, Peter. *Misliti arhitekturu*. Zagreb: AGM, 2003

Siza, Alvaro. *Zapisi o arhitekturi*. Zagreb: AGM, 2006

Till, Jeremy. *Architecture Depends*. The MIT Press, 2009

Tschumi, Bernard. *Arhitektura i disjunkcija*. Zagreb: AGM, 2004

- *филозофски*

Бергсон, Анри. *Стваралачка еволуција*. Београд: Алгоритам, 2016

Bergson, Anri. *Materija i pamćenje*. Beograd: Fedon, 2013

Doležel, Lubomir. *Heterokosmika: fikcija i mogući svetovi*. Beograd: Službeni glasnik, 2008

Šefer, Žan-Mari. *Zašto fikcija ?*. Novi Sad: Svetovi, 2001

- *антрополошки*

Jovanović, Bojan. *Antologija snova*. Beograd: Službeni glasnik, 2012

Јовановић, Бојан. *Онирички код: увод у антропологију снова*. Београд: HERAedu, 2017

Јовановић, Бојан. *Светови антрополошке имагинације*. Београд: Хесперија еду, 2014

Latur, Bruno. *Istraživanje o modusima života: jedna antropologija Modernih*. Beograd: Fakultet za medije i komunikacije, 2015

Heler, Agnes. *Svakodnevni život*. Beograd: Nolit, 1978

- *психолошки*

Голомб, Клер. *Стварање имагинатних светова: улога уметности, магије и снова у развоју детета*. Београд: Завод за уџбенике, 2012

Žuve, Mišel. *Spavanje i snevanje*. Beograd: Paideia, 1997

Stivens, Entoni. *Privatni mitovi: snovi i sanjanje*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2018

Frankl, Viktor. *Nečujan vapaj za smislom: psihoterapija i humanizam*. Beograd: Žarko Albulj, 2007

Hilman, Džejms. *San i Donji svet*. Beograd: Fedon, 2013

и остало

Bourriaud, Nicolas. *Relational Aesthetics*. Dijon: Les presses du reel, 2002

Vajthed, Alfred Nort. *Nauka i moderni svet*. Beograd: Nolit, 1976

Vedral, Vlatko. *Dekodiranje stvarnosti: univerzum kao kvantna informacija*. Beograd: Laguna, 2014

Genette, Gerard. *Fikcija i dikcija*. Zagreb: Ceres, 2002

Kvas, Kornelije. *Istina i poetika*. Novi Sad: Akademska knjiga, 2011

Kostić, Aleksandra, ur. *Paradoks fikcije: Ogledi iz savremene analitičke estetike*. Beograd: Fedon, 2013

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Рад је у својој основи пројектантски, што подразумева индукцију као примарни метод. Међутим, посматрано у односу на структуру садржаја, дискурзивно утемељење и дискурзивно искорачење можемо констатовати да је индукција пројектантског типа

везана највише за прво и четврто поглавље. Реално је тематизовано као део архитектонске стварности, док се принципијелност тумачи као принципијелност пројектантских светова. Пројектовано је објективизовано кроз архитектонску фикцију и нову реалност фикционалног субјекта архитектуре. За поглавља фикционо и онирични код, можемо везати дедукцију и компаративну анализу које су као методи ближи филозофско антрополошком и филозофско психолошком дискурзивном амбијенту, али и непретнциозности рада у односу на постављене хипотезе када су у питању теме у граничним зонама архитектуре.

За експерименте 1,2,3 и 4, можемо констатовати да су класичне студије случаја у форми графичке интерпретације, односно форми визуелног есеја. Приказани су карактеристични случајеви фикционог и ониричног карактера, док се архитектура појављује као средство интерпретације наратива и директног дизајна. Експерименти могу бити третиран илустративно, док је оно што је пројектовано трајно у зони теоријског разматрања.

Предмет рада је формулисан као архитектонска фикција, а хипотезе као тврдња да је реч о пројектовању нове реалности архитектонског субјекта. У том смислу, закључак доноси потврду да је архитектонски пројекат једна могућност за увид у појединачну стварност субјекта фикције, те да је фикционо увек изнова тумачење фикционим засновано на несвесном и ирационалном у корелацији са доживљеним свесним и рационалним. Индукција нове реалности је за кандидаткињу производ две врсте фикције, а фикциони свет доказ тврдње постављене у хипотези да је стварност архитектонског пројекта могућа једино ако се стварност субјекта фикције кодира у сфери ониричног на линији идеје (смисла) његове истинитости.

Као посебан допринос методологији архитектонског пројектовања, може се извести методички потенцијал фикционог у односу на ониричност када је у питању архитектонско пројектовање. У том смислу, финални део поглавља Онирични код је чиста демонстрација фикције као метода.

3.4. Применљивост остварених резултата

Применљивост остварених резултата које је кандидаткиња достигла током рада на докторској дисертацији своју основну примену имају у пољу теорије архитектонског пројектовања и архитектонске критике, укључујући у извесној мери и методолошки аспект процесне оријентације. Онирични аспект архитектонског пројектовања је савремен (на изванстан начин и популарна тема) у теоријским истраживањима, а имајући у виду да је за кандидаткињу Богосављевић то латерална тема, из домена проширеног архитектонског дискурса, применљивост се може очекивати и у архитектонској филозофији и естетици, као и у мултидисциплинарном тематском окружењу. Другим речима, ово истраживање може бити копча између дисциплина које питање фикције третирају или апстрактно или дискурзивно аутистично. Архитектонски аспект стварности има своје антрополошко утемељење у стању надмодерности, фикција се у извесном смислу може изједначити са пројекцијом, онирични код са имагинацијом, док се пројектовано налази у домену објективности суда фикционе представе. Нова реалност фикционалног субјекта архитектуре постаје аутентични допринос кандидаткиње у односу на претходно постављене исказе.

Избор приказаних вреднованих и тумачених архитектонских пракси Алваро Сизе, Бернара Чумија, Жана Новела и Питера Цумтора, заокружују тему надмодерности у домену архитектонског пројектовања, а начин на који их је кандидаткиња анализира

може бити применљив и на шири професионални оквир попут проблема који је формулисан као дуалитет архитекта пројектант.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација Јелене З. Богосављевић документује кандидаткињину способност за самостални научно-истраживачки рад. То се огледа, пре свега у чињеници да је кандидаткиња у процесу израде и финализације овладала различитим методама научног истраживања и повезивањем знања, метода и теоријских разматрања из области теорије архитектонског пројектовања и критичке праксе која се рефлектује јасно на део садржаја доктората. Она је успешно користила научна сазнања и методе карактеристичне за теоријска залања у фокусу архитектонске фикције и архитектонског пројекта. Њени примарни извори и начин на који су интерпретирани доказују селективност и способност да се у фокус стави и тематизује неопходан архитектонски садржај, а њена контрола језичке форме упућује на генерално структуралистички приступ у самој изради рада. Комисија је мишљења да кандидаткиња влада вештинама употребе научних метода истраживања које вешто пласира у аутентичној врсти есејистичког исказа. Искључивање поетичности говори о намерама кандидаткиње за објективизацијама исказа, али се ова врста херметичности отвара у моментима у којима се наротив изједначује са архитектонским пројектантским методом.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија издваја следеће научне доприносе докторске дисертације Јелене З. Богосављевић који се крећу на линији од појмовног до појавног аспекта архитектуре у пројекту, укључујући и дискурзивна померања одређених пројектантских категорија:

1. Уведен је појам архитектонске реалности који је кодиран као архитектонска пројектантска категорија, чија се веродостојност проверава ониричком активношћу архитекте, његовим ониричким искуством света пројекције у зони узајамног односа пројекта и фикционог света. С тим у вези, значајан је допринос формулације појма *архитектонске стварности изван стварности*.

2. Утврђено је да је архитектонска фикција антрополошко психолошки процес кодирања фикционалне истине света пројекције, те да постоје свесне и несвесне чињенице у пројекту. Ово је значајно са становишта валоризације архитектонског пројекта, укључујући и рефлексије досегнуте реалности његове коначне реализације.

3. За процес пројектовања значајан је исход по којем је архитектонски пројекат субјективни исказ архитекте у улози пројектанта, где се објективизација појавности, објекат архитектуре, изражава кроз појединачне стварности раздвојене као различите од заједничких.

4. Систематизована је литература од значаја за фикционални аспект архитектонског пројектовања у којем се појавност објекта архитектонске фикције нормира да би била вреднована као вид нове реалности, и тиме била научно потврђена.

5. Онирични аспект архитектонског пројектовања дат је као други план у односу на

фикцију, што указује на другачију улогу сна у односу на оно како је она до сада била интерпретирана научно – теоријски. Наиме, сан је дат као систем кодирања, а не као тоталитет.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Научни доприноси који су остварени у дисертацији представљају несумњиво унапређење постојећих научних сазнања и теорија, укључујући специфичан вид њихове ревалоризације. У основи пројектантски приступ кандидаткиње током истраживања, доказује да је могуће формализовати хипотезе паралелно на два колосека. Један је класично методолошки у којем се повезују различити искази, контролисани тематском поставком, док је други експериментални, и својеврстан је документ контроле наратива у склопу спољашњих и унутрашњих валоризација. На моменте, присутна херметичност исказа разоткрива се у намери кандидаткиње да се одређени садржај исцрпљује до лингвистичких граница, што може имати последице на флуидност мисли, али има своје упориште у искуству којим се контролише прецизност оквира архитектонског пројекта. Ако би се повукла паралела са чисто филозофским дискурсом, у питању је *рад са материјалом* у којем се демонстрира способност јаког фокуса. Са друге стране, поменута врста контроле има за циљ контролу граница архитектонског дискурса која дозвољава прекорачења, а не померања, на трагу постмодерних и деконструктивистичких теоријских приступа.

4.3. Верификација научних доприноса

1	Jelena Bogosavljević, <i>Boundaries of reality in the process of architectural design</i> , Journal Spatium, No. 42, 49-55, 2019, ISSN 1450-569X, ISSN 2217-8066 http://www.iaus.ac.rs/upload/download/spatium/Spatium_No42.pdf	M24
2	Зоран Абадић, Јелена Богосављевић (1X2СТУДИО, Београд), <i>Прекршајни суд Панчево</i> , Панчево, Србија, 2018, The European Union Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe Award 2019, Barcelona, Spain, 2019, Nominee , Ivan Blasi, Anna Sala Giralt. (2019). European Union Prize for Contemporary Architecture – Mies van der Rohe Award. Catalogue. Barcelona: Fundacio Mies van der Rohe. p.264,387. (ISBN 978-84-948820-1-2), https://shopmies.com/en/fundacio-mies-van-der-rohe/383-european-union-prize-for-contemporary-architecture-mies-van-der-rohe-award-2019.html , BIG SEE Architecture Festival 2019, Ljubljana, Slovenia, 2019, Winner - BIG SEE Architecture Award 2019 , https://bigsee.eu/misdemeanor-court-pancevo-by-1x2studio-serbia/ , 21. Салон архитектуре - у категорији архитектура за реализацију у Војводини, Нови Сад, Србија, 2018, Специјално признање , http://dans.org.rs/katalog-21-salona-arhitekture-novi-sad/ , http://dans.org.rs/nagrada-i-priznanja-21-salona-arhitekture-novi-sad/	M101
3	Зоран Абадић, Јелена Богосављевић, Душан Миловановић, Јелена Загорац, Милан Караклић (1X2СТУДИО, Београд), <i>Трг Славија са фонтаном у Београду</i> , Београд, Србија, 2012, S.ARCH 2016 : NEXT ARCHITECTURE The 3rd International Conference with Exhibition - in category „Conceptual Design Award“, Budva, Montenegro, 2016, Special Mention Award , The 3rd International Conference with Exhibition S.ARCH>>> NEXT ARCHITECTURE (2016). Book of Abstracts. Catalogue. Erlangen: Get It Published. (ISBN 978-3-9816624-9-8), http://www.get-it-published.de/References/references.html	M34
4	Абадић, З. и др. <i>Упутство за дефинисање модела типског суда за Основни и Виши суд Републике Србије</i> . Београд, Графолик, 2015, ISBN 978-86-87219-28-1, 2015 European Crystal Scales of Justice Prize, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, 2015, Special Mention Award , https://www.coe.int/en/web/cepej/events/crystal-scales-of-justice-prize/2015	M14

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе докторске дисертације кандидаткиње Јелене З. Богосављевић, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, те да су структура дисертације и примењена научна методологија и сви елементи обраде у складу са пријавом на коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Дисертација је, поред тога, задовољила све критеријуме обима, квалитета и научног доприноса. Комисија истиче да дисертација задовољава научне критеријуме и пружа научни допринос у научној области *Архитектура и урбанизам*. Комисија позитивно вреднује резултате и научне доприносе дисертације, сматрајући да је истраживање спроведено у пољу архитектонског пројектовања за које је теоријски дискурс недовољно развијен. Комисија посебно истиче допринос кандидаткиње у погледу научног утемељења дисциплине процеса архитектонског пројектовања који је теоријски и методолошки коегзистентан, свестран, те да садржи оригинално тумачење света реалности архитектонског пројекта и његовог субјекта. Поред тога, Комисија констатује да начин на који је дисертација написана сведочи не само о способности кандидата, већ и о њеном претходном образовању које је пружило основ за концепт истраживања и форму наратива у којем је истраживање представљено.

Докторска дисертација Јелене З. Богосављевић представља систематичан рад у односу на архитектонско пројектовање и писано изражавање, у контексту ширег филозофског, антрополошког, психолошког и културолошког теоријског поља, укључујући теорије и критике савремене уметности и дизајна.

На основу свега напред наведеног, Комисија предлаже Научно-наставном већу Универзитета у Београду – Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом **“Архитектонска фикција: пројекат и реалност изван реалности”** кандидаткиње Јелене З. Богосављевић, мастер инжењера архитектуре, прихвати, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, јун 2020. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Владимир Миленковић, ванредни професор, ментор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Владимир Мако, редовни професор, члан Комисије
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Миодраг Шуваковић, члан Комисије
Универзитет Сингидунум, Факултет за медије и
комуникације

др ум. Милорад Младеновић, редовни професор
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет